

Lesideeën

Praktijkvoorbeelden bij de
conceptkerndoelen Nederlands

INZAGE-EXEMPLAAR

Januari 2024

Verantwoording

2024 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of te verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteurs:

Joanneke Prenger en Jantien Dhont

Informatie:

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: www.slo.nl

E-mail: info@slo.nl

Praktijkvoorbeelden conceptkerndoelen NE

SLO, januari 2024

Inhoud

Inleiding.....	4
Thema 1: Rijke taal- en leesomgeving in alle lessen.....	5
De inhoud	5
De vertaling	5
Thema 2: Taalvaardigheden in samenhang	7
De inhoud	7
De vertaling	7
Thema 3: Taal gebruiken om doelgericht te communiceren	9
De inhoud	9
De vertaling	9
Thema 4: Taal gebruiken om je te uiten.....	12
De inhoud	12
De vertaling	12
Thema 5: Taal gebruiken om te leren	14
De inhoud	14
De vertaling	14
Thema 6: Werken met bronnen	17
De inhoud	17
De vertaling	17
Thema 7: Interactie	20
De inhoud	20
De vertaling	20
Thema 8: Taal als systeem	23
De inhoud	23
De vertaling	23
Thema 9: Taal in de wereld	26
De inhoud	26
De vertaling	26
Thema 10: Literatuur	29
De inhoud	29
De vertaling	29

Inleiding

Deze handreiking bevat praktijkvoorbeelden naar mogelijke onderwijsactiviteiten bij de conceptkerndoelen van het leergebied Nederlands.

In het conceptkerndoelenboekje vind je de twee sets conceptkerndoelen voor het leergebied Nederlands: een set van 20 voor het po en so en een set van 21 voor het v(s)o. De conceptkerndoelen beschrijven wat scholen moeten aanbieden en wat leerlingen moeten beheersen op het gebied van het Nederlands, eind groep 8 en eind 2^e leerjaar v(s)o. Ze geven, net als de huidige kerndoelen, niet het niveau weer. De conceptkerndoelen gelden immers voor alle leerlingen, ongeacht hun uitstroomprofiel of hun sectorkeuze. Het niveau waarop de leerlingen de conceptkerndoelen moeten beheersen, wordt grotendeels bepaald door de kenmerken van de teksten die leerlingen moeten lezen of die ze moeten schrijven/spreken en door de aspecten van de taakuitvoering. Deze aspecten zullen in andere curriculumdocumenten uitgewerkt worden, zoals leerlijnen. In je onderwijs maak je vanuit deze conceptkerndoelen keuzes in je leerstofaanbod en didactiek, zodat er sprake is van beredeneerd aanbod in een doorlopende leerlijn, met de kerndoelen als eindpunt. De manier waarop je aan doelen werkt, is aan jou: de conceptkerndoelen beschrijven dat niet. De komende jaren zullen er leerlijnen, materialen en trainingen ontwikkeld worden, die je gaan helpen om de nieuwe inhoud en accenten een plek te geven in je onderwijsaanbod. Het doel is dat ze beschikbaar zijn als de kerndoelen in de wet verankerd zijn.

We maakten deze handreiking met doorkijkjes bij de conceptkerndoelen, om je alvast een concreter beeld te geven van de uitwerking van de conceptkerndoelen. Ze zijn in feite een uitwerking van de korte niet-wettelijke voorbeelden 'Te denken valt aan'.

We hopen dat de praktijkvoorbeelden je helpen om het gesprek met je team te voeren over de conceptkerndoelen Nederlands, om ze vervolgens op hun waarde en bruikbaarheid te schatten. Uiteraard kun je de suggesties uitproberen in je klas, maar ze zijn dus niet primair bedoeld als uitgewerkte of verplichte lesactiviteiten.

Joanneke Prenger, Jantien Dhont, Jocelijn Pleumeekers
& kerndoelenteam Actualisatie Nederlands

Thema 1: Rijke taal- en leesomgeving in alle lessen

De inhoud

Bekijk conceptkerndoel 1 en 2 uit het conceptkerndoelenboekje.

In een rijke taalomgeving worden leerlingen gestimuleerd en ondersteund bij het ontwikkelen van hun taalcompetenties op een effectieve en boeiende manier. Je creëert zo'n omgeving door een divers aanbod van rijke contexten en teksten en door als school het belang en het plezier rondom taal uit te stralen. Rijke contexten en teksten stimuleren de cognitieve ontwikkeling van leerlingen en hun interesse en motivatie om te lezen, te schrijven en te spreken. Ze dagen leerlingen uit om na te denken, verbanden te leggen, kritisch te denken en complexe ideeën te begrijpen. Rijke teksten zijn inhoudelijk uitdagende en verrassende zakelijke en fictionele teksten, met gevarieerd, origineel en veelzijdig taalgebruik, waarin de verbanden tussen de verschillende onderdelen van een tekst door stilistische of tekstuele kenmerken door de schrijver zijn aangebracht. Door het lezen van dit soort teksten breiden leerlingen hun kennis van de wereld, hun woordenschat en hun kennis van gevarieerde grammaticale structuren en taalgebruik uit.

De vertaling

Po en so	
Context Naar aanleiding van het nieuws en enkele nieuwe leerlingen die de school binnen zijn gekomen, wordt er schoolbreed aan het thema <i>Vluchtelingen</i> gewerkt.	
Werken aan conceptkerndoelen 1 en 2 De school creëert een taal- en leesomgeving voor alle groepen rondom het thema vluchtelingen. • In de groepen zijn thematafels met (prenten)boeken rondom het thema beschikbaar. • In de onderbouw praten de leerlingen naar aanleiding van de voorgelezen prentenboeken. • In de middenbouw en bovenbouw wordt gewerkt met lespakketten van VluchtelingenWerk. Leerlingen schrijven een beschouwende tekst over de vluchtelingenproblematiek. Het thema wordt schoolbreed afgesloten.	
	 VluchtelingenWerk heeft verschillende gratis lesmaterialen ontwikkeld, waarmee in de klas aandacht besteed kan worden aan het thema vluchtelingen.
	Bootsma, M. & Naaijken, E. (2023). <i>Bijna alles wat je moet weten over thematisch onderwijs</i> . Pica
	Koeven, E. van, & Smits, A. (2021). <i>Rijke taal. Taaldidactiek voor het basisonderwijs</i> . Boom

V(s)o onderbouw

Context

Elk jaar organiseert de school een culturele activiteit voor alle leerlingen in de onderbouw, vanuit CKV en de vaksectie Nederlands.

Werken aan conceptkerndoelen 1 en 2

De school organiseert voor alle leerlingen van de onderbouw een ochtend rondom Spoken Word. Een gastspreker (dichter/ performer) verzorgt een inspirerende lezing en performance over de geschiedenis van Spoken Word, geeft een eigen performance en gaat met de leerlingen in gesprek over de kracht van taal en het belang van persoonlijke en maatschappelijke verhalen. In workshops gaan leerlingen vervolgens zelf aan de slag met het schrijven van Spoken Word: wat vind je belangrijk, wat wil je vertellen en hoe verpak je dat in een krachtige tekst?

Boek bijvoorbeeld een workshop van een Spoken Word-artiest via de Schrijverscentrale.

Thema 2: Taalvaardigheden in samenhang

De inhoud

Bekijk conceptkerndoel 3, 4, 6, 8 en 10 uit het conceptkerndoelenboekje.

Leerlingen ontwikkelen inzicht in de samenhang tussen taalvaardigheden en benutten hun kennis over taal en teksten bij de verschillende taalvaardigheden. Dat kan tussen mondelinge taalvaardigheid en schriftelijke taalvaardigheid, of tussen schriftelijke taalvaardigheden onderling. Zo kun je gebruikmaken van de mogelijkheid dat vaardigheden elkaar versterken. Bovendien heeft het koppelen van vaardigheden een positieve invloed op de verwerking van de inhoud van de tekst: leerlingen begrijpen een tekst bijvoorbeeld beter als ze ook over het onderwerp schrijven.

De vertaling

Kletsen over taaltekeningen – Samenhang in de onderbouw	
Context De opdracht kan binnen het thema van dat moment worden geplaatst, of krijgt een plek binnen de context 'Erop uit'. Werken aan conceptkerndoelen 4 en 10 De leerlingen krijgen een werkmap mee naar huis met een brief waarin wordt uitgelegd wat de bedoeling is; tevens zit er een A3-formaat wit vel papier bij. De leerlingen kiezen een onderwerp, bijvoorbeeld een bruiloft waar ze naartoe zijn geweest of een dagje naar een pretpark. Op de vertelplaat wordt een taaltekening/collage gemaakt over het onderwerp: er worden foto's geplakt en met stiften of kleurpotloden tekeningen gemaakt. Een volwassene schrijft bij de tekening wat de kleuter aangeeft. Terug op school wordt de vertelplaat op het bord geplakt (of in een verteltheater gestoken) en met de toverstaf wordt het kletsverhaal geopend. De kleuter vertelt over wat er is geschreven en getekend.	
	 Filmpje over het kletstheater in de praktijk https://kletstheater.nl/
	 Tekendrempel wegnemen. Praten over taaltekeningen Suzanne van Norden

'Echte vrienden zijn het niet altijd eens' – betogen in de middenbouw
Context De leerlingen werken aan een lessenserie over het uitspreken van een betoog. Werken aan conceptkerndoelen 3 en 4 Leerlingen leren een betoog te houden bij de stelling: 'echte vrienden zijn het niet altijd eens'. Ze spreken hun betoog uit voor de klas. De jury bestaat uit de klasgenoten en zal beoordelen welk betoog het overtuigendst is.

Eerst lezen de leerlingen een tekst in de klas: een betoog van een jongen die vindt dat je aan één vriend niet genoeg hebt. Leerlingen analyseren dit betoog. Ze leren dat je - om iemand te kunnen overtuigen van jouw mening - goed moet kunnen uitleggen waarom je iets vindt en welke verwijswaarden je daarvoor kunt gebruiken. Door het analyseren van een eenvoudige betogende tekst, krijgen leerlingen zicht op de kenmerken van een betoog. Daarna schrijven ze zelf een betoog met behulp van de opgedane kennis over tekstkenmerken. Ten slotte spreken ze hun betoog uit voor de klas.	
	 Leren schrijven met peer response en instructie in genrekennis SLO
	 Geïntegreerd taalonderwijs maakt de taalles leuk en effectief Leraar24

<i>Van geschreven nieuws naar gesproken nieuwsbericht – onderbouw vo</i>	
Context De leerlingen werken met informatieve teksten in het kader van geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs. Werken aan conceptkerndoelen 3 en 4 Leerlingen krijgen de opdracht om op zoek te gaan naar een informatief artikel over een onderwerp dat hen aanspreekt. Ze nemen dit mee naar de les. In groepjes bespreken ze waar ze hun artikel hebben gevonden, waarom ze gekozen hebben voor dat artikel, wat hen aanspreekt en wat hen opvalt. Plenair laat de docent enkele leerlingen een toelichting geven: welk artikel heb ik geselecteerd, waarover en waarom, wat is de bron? De docent leest ook een tekst voor, namelijk een nieuwsbericht. Let op: geen artikel zoals de leerlingen hebben gezocht. Er is dus sprake van een ander teksttype (hier: nieuwsbericht) en wellicht een ander genre (hier: verslag, terwijl gezochte artikel ook verklaringen of beschrijvingen kunnen zijn). De docent gaat vervolgens in een klassengesprek in op 'het nieuws', 'actuele onderwerpen', 'nieuwsbronnen, digitaal of geprint', 'ervaringen met nieuws, zoals het kijken van journaal en lezen van kranten/digitale nieuwsmedia' en 'welke media worden thuis gelezen/bekeken'. De docent analyseert met de leerlingen wat het nieuwsbericht tot een nieuwsbericht maakt: kenmerken en criteria worden besproken en genoteerd. Tijdens de les schrijven leerlingen vervolgens een nieuwsbericht van 200 woorden over een (deel)onderwerp van hun eigen artikel. [Gebaseerd op een les van Geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs in het vo – SLO]	
	 Geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs in het vo SLO

Thema 3: Taal gebruiken om doelgericht te communiceren

De inhoud

Bekijk conceptkerndoel 3, 4, 8, 10 (i.c.m. 9) uit het conceptkerndoelenboekje.

Het ontwikkelen van doelgerichte communicatievaardigheden stelt leerlingen in staat om helder en effectief te communiceren. Door hun boodschap af te stemmen op het specifieke doel dat ze willen bereiken, vergroten ze de kans dat hun boodschap begrepen wordt door anderen.

Bewustzijn van je publiek is een cruciaal aspect van effectieve communicatie. Leerlingen die leren om zich bewust te zijn van de behoeften, interesses en verwachtingen van hun publiek, kunnen hun boodschap beter aanpassen om de ontvangers te betrekken en te overtuigen, of het nu gaat om een informeel gesprek met vrienden, een presentatie voor de klas of een formeel rapport voor hun stage: het vermogen om de communicatie aan te passen aan je publiek is essentieel.

Daarnaast is communicatie sterk afhankelijk van de context waarin deze plaatsvindt. Leerlingen die leren om rekening te houden met de context, kunnen beter inschatten welke taal, toon en stijl geschikt is voor een bepaalde situatie.

Door te reflecteren op de uitvoering van hun taalactiviteiten, worden leerlingen zich bewust van hun eigen ontwikkelpunten op het gebied van taalcompetentie. Zo kunnen ze inzicht krijgen in hun eigen prestaties, stijl van communicatie en specifieke aspecten waarin ze zich kunnen verbeteren.

De vertaling

In de aanbieding Leren communiceren met jonge kinderen	
Context De groep werkt aan het project 'De supermarkt'. Het lokaal is ingericht passend bij het project. Er zijn kringgesprekken geweest en de leerkracht heeft verschillende taal- en rekenactiviteiten rondom het thema met de leerlingen gedaan.	
Werken aan conceptkerndoel 4 De leerkracht laat de leerlingen reclameposters maken voor producten in de supermarkt. Leerlingen stempelen de naam van hun product en bedenken de prijs voor hun product. Ter inspiratie bekijken leerlingen reclamefolders van supermarkten. Hang de posters op in de supermarkt in de klas. Bij het terugkijken op de activiteit reflecteert de leerkracht met de groep (kerndoel 9) op het doel van reclameposters: ze willen mensen <i>overtuigen</i> om een product te kopen.	
	 Schrijfactiviteiten bij kleuters Klas van juf Linda
	 Lessenserie Schrijven met Peer response en instructie in genrekennis voor groep 1-2 en 3 lessuggesties SLO [te verschijnen, voorjaar 2024]

	Overvelde, A., & Nijhuis-van der Sanden, R. (2020). <i>Aan de slag met handschriftonderwijs. Over het belang van leren schrijven met de hand</i> . Boom
---	---

Leren communiceren de midden- of bovenbouw

Context

De groep werkt vanuit wereldoriëntatie aan waterwerken in Nederland en leert hoe de eerste polders zijn ontstaan. De leerlingen vergroten hun kennis via het lezen van rijke teksten rondom dit onderwerp en het schrijven en spreken hierover.

Werken aan conceptkerndoel 3 en wereldoriëntatie

Leerlingen leren om doelgericht informatieve teksten te lezen en leren om informatie uit deze teksten te halen om zo hun kennis te vergroten over het onderwerp. In deze les lezen de leerlingen een tekst over poldermolens en graanmolens. Ze leren hierbij dat deze teksten een vergelijkingsstructuur hebben. Na het lezen van deze les vullen de leerlingen een exit-ticket in, waarbij ze reflecteren op de opgedane kennis: over de waterwerken én de tekststructuur.

	 Lessenserie Nederland: polders, molens en kaas Leesonderwijs.com
	 Aan de slag met exitcards. Doelgericht informatie verzamelen in een formatieve les - Exitcards inzetten als hulpmiddel Pieter Gerrits

Een boterham met pindakaas Leren communiceren in de onderbouw vo

Context

Leerlingen maken kennis met verschillende tekstgenres, waarbij ze leren om doel- en publieksgericht te schrijven.

Werken aan conceptkerndoelen 4 en 11

De leerlingen schrijven een instructieve tekst rondom de vraag 'Hoe smeer ik een boterham met pindakaas?' Eerst worden er voorbeelden besproken en geeft de leerkracht informatie over de kenmerken van een instructieve tekst.

Als de leerlingen de eerste versie van hun tekst klaar hebben, laat de leerkracht een YouTube-filmpje zien van een vader die de geschreven instructie van zijn zoontje uitvoert.

Leerlingen gaan in gesprek over de vraag waarom het de vader niet goed lukt om zijn boterham te smeren. Met die kennis bekijken ze vervolgens ook elkaars eerste versie van teksten en geven ze commentaar. Dat doen ze aan de hand van vragen die op het bord staan:

- Snap ik wat de schrijver bedoelt?
- Snap ik wat ik moet doen? Kan ik de stappen goed uitvoeren?

De leerlingen herschrijven vervolgens hun eerste versie van de tekst.

	 Exact Instructions Challenge – YouTube filmpje met een vader die de instructies van zijn zoon opvolgt bij het smeren van een boterham met pindakaas.
	 Schrijven met tussentijdse lezersreacties
	 Formatieve evaluatie in het schrijfonderwijs (vo) SLO – Lessenserie Schrijven van een instructie Tuinkers zaaien.

Thema 4: Taal gebruiken om je te uiten

De inhoud

Bekijk conceptkerndoel 5 en 14 uit het conceptkerndoelenboekje.

Via taal kunnen leerlingen hun gedachten en emoties uiten. Expressieve taalvaardigheden bevorderen creativiteit en verbeeldingskracht. Leerlingen leren hoe ze op innovatieve manieren kunnen spelen met taal, wat kan bijdragen aan de ontwikkeling van creatieve probleemoplossende vaardigheden. Het vermogen om zichzelf uit te drukken, stelt leerlingen ook in staat om hun identiteit te verkennen en te ontwikkelen. De expressieve functie komt expliciet terug in conceptkerndoel 5 (creatief taal gebruiken) en 14 (talige identiteit), maar impliciet ook in 4 en 10 (je eigen stem vinden) en 18 (literaire middelen).

De vertaling

Jabbertalk <i>Experimenteren met intonatie in de onderbouw</i>	
Context De groep werkt rondom het thema 'Talen'. De expressieve functie van taal speelt hierbij een belangrijke rol. Werken aan conceptkerndoelen 5, 11 en 17 De leerkracht vertelt de leerlingen dat hij gaat voorlezen op een gekke manier. Hij gaat namelijk voorlezen in een taal die niemand kan verstaan. Toch weten de leerlingen misschien waar het verhaal over gaat... In jabbertalk leest de leerkracht het verhaal voor, steeds met een duidelijke emotie. Praat met de leerlingen over de vraag wat je hebt voorgelezen en waar het verhaal over ging. Elk antwoord is in feite goed. Voorbeelden: • Lach veel, waardoor het een grappig verhaal is. • Maak snikgeluiden en snuit je neus, waardoor het een droevig verhaal is. [Uit: <i>Speel je wijs woordenschat – groep 1-4</i> van Irma Smegen]	
	 Bijschrijftekeningen – Lucie Visch en Suzanne van Norden
	Smegen, I. (2021). <i>Speel je wijs. Theater, drama en spel voor taalontwikkeling op de basisschool</i> . Van Gorcum

Ik kan dit niet! <i>Schrijfopdracht voor de middenbouw</i>	
Context In het kader van procesgericht schrijfonderwijs maken de leerlingen kennis met verschillende begrippen en tekstsoorten. Werken aan conceptkerndoel 5 De leerkracht introduceert het begrip raadsels, door een paar raadsels te geven. <i>Wat ligt er onder je bed? Het is rood en heeft wiel'tjes. Het is bruin, zacht en ligt 's nachts in mijn armen.</i>	

De leerlingen maken een raadsel van iets wat zij onder hun bed (of ergens anders in hun kamer) zouden kunnen vinden. Ze mogen fantasie gebruiken; het hoeft niet echt te zijn. In het raadsel mogen ze alleen nog niet verklappen wat het is. Ze moeten een omschrijving geven van het voorwerp. [Uit: <i>Lees, verwonder en ... schrijf! 95 inspirerende schrijfoopdrachten voor kinderen</i> Li Lefébure]	
	Lefébure, L. (2020). <i>Lees, verwonder en ... schrijf! 95 inspirerende schrijfoopdrachten voor kinderen</i> . Clavis uitgeverij
	Van den Berg, I., Drost, A., & Middel, A. (z.d.). <i>Struis de Schrijfvogel - Jaarkalender creatief schrijven</i> . Eduforce

TaalTroost – Expressie van je taalidentiteit in de bovenbouw	
Context Bij TaalTroost gaan de leerlingen op zoek naar een taalschat – een gedicht, lied of gezegde – in hun moedertaal. TaalTroost start met de Powerpoint. Deze kan in de klas getoond worden en geeft inspiratie voor speelse activiteiten, waarbij plezier en verbinding voorop staan. Werken aan conceptkerndoelen 5 en 12 Vervolgens gaan leerlingen met behulp van het werkblad (een interviewblad) thuis op zoek naar een taalschat. Deze taalschat wordt mee naar school genomen en in de klas bewonderd. Tot slot mogen de leerlingen samen met de ouder(s) een mooie poster van de mooie zin of versregel maken. Het tonen van de posters aan klasgenoten, ouders, buurtbewoners of dorpsgenoten zal vele gesprekken op gang brengen. [Uit: TaalTroost - LOWAN]	
	 Materialen bij het project TaalTroost

Onderbouw vo Het schrijflab	
Context De leerkracht leert de leerlingen in een lessenserie via schrijven divergent te denken. Werken aan conceptkerndoelen 4 en 5 Leerlingen kunnen korte, creatieve verhalen schrijven en verhalen en verhaalfragmenten herschrijven tot een creatievere versie van de oorspronkelijke tekst. [Uit: Het Schrijflab - een lessenserie creatief schrijven – Didactiek Nederlands]	
	 Lessenserie Het schrijflab Didactiek Nederlands (Anouk ten Peze)

Thema 5: Taal gebruiken om te leren

De inhoud

Bekijk conceptkerndoel 3, 6 en 11 uit het conceptkerndoelenboekje.

Taal speelt een centrale rol in het leerproces en is een essentieel hulpmiddel bij de verwerving van kennis en vaardigheden. De conceptualiserende functie van taal verwijst naar het vermogen van taal om abstracte concepten en gedachten uit te drukken, om grip te krijgen op de wereld om ons heen. Leerlingen leren om over ideeën, begrippen en mentale beelden te communiceren en om over abstracte concepten na te denken, deze te begrijpen en ze met anderen te delen. In deze conceptkerndoelen is beschreven dat leerlingen taal gebruiken om te leren (kennis en vaardigheden opdoen) door te lezen en luisteren (conceptkerndoel 3), door te schrijven (conceptkerndoel 6) en door gesprekken te voeren (conceptkerndoel 11).

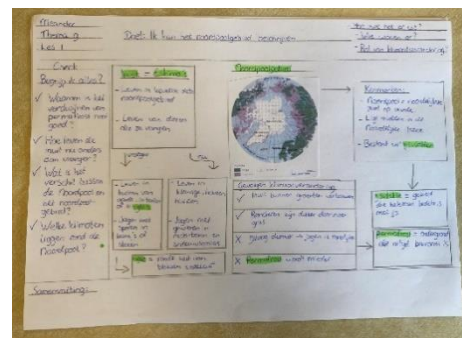
De vertaling

Passen en meten – werken aan begrip in de onderbouw	
Context De groep werkt binnen het thema Verhoudingen. De leerkracht heeft in de klas een verteltafel ingericht met pluchen dieren in de juiste verhoudingen en hollen van liggende bloempotten in verschillende maten.	
Werken aan conceptkerndoel 11, 17, 20 en rekenen en wiskunde De leerkracht leest het prentenboek <i>Kleine muis zoekt een huis</i> voor. De appel past niet in het holletje van Kleine Muis. Aan de hand hiervan ontdekken de leerlingen of iets er wel of niet in past. Naar aanleiding van het verhaal verkennen ze met de leerkracht verhoudingssituaties. Als verwerking zijn in het lokaal in de hoeken verschillende verkleinde objecten te vinden, zoals speelgoedauto's, -vliegtuigen of poppen, waarbij de schaal zo is gekozen dat de verkleinde objecten niet altijd bij elkaar passen, bijvoorbeeld omdat de pop niet in het vliegtuig past of een auto niet in de garage. Zo experimenteren leerlingen met (gedeeltelijk) verkleinde of vergrote objecten.	
	 Aan de slag met Woeste Willem. Formatief evalueren bij verhalend ontwerpen met een prentenboek – rondom de concepten drijven en zinken.
	 Suggesties over hoe je met kleuters over geschiedenis kunt werken, aan de hand van boeken.

Kenniskaart Noordpool – Schrijven om te leren in de middenbouw
Context De groep verdiept zich in het thema 'Noordpool', aan de hand van een methode voor wereldoriëntatie.

Werken aan conceptkerndoel 3, 6 en wereldoriëntatie

De leerlingen hebben de tekst uit de methode voor zich. Na ieder stukje tekst wordt de gelezen informatie samengevat op de kenniskaart over de Noordpool en nemen leerlingen het bordwerk over. Vervolgens leggen de leerlingen aan elkaar de behandelde stof nogmaals uit.

[Ontleend aan Kyra Laarveld-Wolbers, Onderwijsadviseur Expertis]

	Schmeier, M. (2020). <i>Bordwerk en aantekeningen. Slow teaching in de 21e eeuw.</i> Pica
	Van Norden, S. (2018). <i>Iedereen kan leren schrijven.</i> Coutinho
	Bakker, L., e.a. (2022). <i>Praktische didactiek voor geïntegreerd zaakvakonderwijs.</i> Coutinho

Moleculen – Tot begrip komen in de onderbouw vo

Context

In het kader van wereldoriëntatie gaan leerlingen langere tijd aan de slag binnen het thema 'moleculen en atomen'.

Werken aan conceptkerndoel 3, 6, 11 en wereldoriëntatie

De leerkracht toont een animatiefilmpje van Schooltv over moleculen en atomen. Na het filmpje gaan de leerlingen in gesprek over wat ze nu weten over moleculen en atomen. Ze maken hiervan een woordspin of mindmap. Op deze manier wordt kennis opgebouwd over dit thema.

De leerkracht poneert de vraag: 'Waarom lijken mensen op suiker en op papier?' Met die vraag in hun hoofd lezen de leerlingen de tekst 'Waarom je best veel op een velletje papier lijkt' uit: Jan Paul Schutten, *Het mysterie van niks en oneindig veel snot*. Ze bespreken in duo's wat het antwoord is op de vraag.

Op basis van de informatie uit de tekst vullen de leerlingen samen – in overleg – de woordspin of mindmap aan. Aan de hand van het schema geven ze de overeenkomsten en verschillen aan tussen mensen, papier en suiker, op basis van moleculen en atomen. De schematische weergaves worden doorgegeven aan andere tweetallen. Zij beoordelen het schema: geeft het antwoord op de gestelde vraag? Kun je informatie toevoegen die nog ontbreekt? Begrijp je de tips die je van het andere groepje hebt gekregen?

	Animatie van Schooltv over moleculen en atomen.
	Verschillende soorten grafische organizers die je – aangepast – kunt gebruiken bij het verwerken van teksten.

Hajer, M., & Meestringa, T. (2020). *Handboek taalgericht vakonderwijs*. Couthino

Thema 6: Werken met bronnen

De inhoud

Bekijk conceptkerndoel 7 en 8 uit het conceptkerndoelenboekje.

Leerlingen moeten goed zicht leren krijgen op de betrouwbaarheid van bronnen, zodat ze kritisch kunnen denken en informatie op een verantwoorde manier leren te gebruiken.

In conceptkerndoel 7 gaat het erom dat leerlingen leren hoe ze de betrouwbaarheid van bronnen kunnen verkennen. Dit omvat het kijken naar de auteur, uitgever en publicatiedatum van een bron. Waarom is een filmpje van een influencer minder betrouwbaar dan een filmpje van Schooltv?

In conceptkerndoel 8 leren leerlingen om van meerdere bronnen tot een nieuwe gesproken of geschreven tekst te komen. Ze krijgen instructie over hoe ze informatie uit een bron selecteren en integreren in een nieuwe tekst.

De vertaling

Wat zou een tijger eten? Verkennen van bronnen in de onderbouw	
Context De groep werkt met het thema 'Dieren'.	
Werken aan conceptkerndoel 7, 8 en 18 De leerkracht bespreekt met de leerlingen het verschil tussen huisdieren en dieren in het wild. Als krachtige kwestie voor het gesprek vraagt de leerkracht de leerlingen wat dieren in het wild eigenlijk eten: <i>wat zou een tijger eten?</i>	
In de boekenhoek zijn de volgende boeken aanwezig:	
• het verhalende prentenboek 'Ssst, de tijger slaapt' (Britta Teckentrup) • het informatieve prentenboek 'Eten tijgers gras?' (Hyeaon-Jeong An) • het prentenboek 'Een tijger onder mijn bed' (Lieneke Dijkzeul) • het informatieve boek 'Dierenatlas' (Febe Sillani)	
In welk boek denken de kinderen informatie te vinden over dat wat een tijger eet? Waarom denken ze dat? De leerkracht staat stil bij de kaft, titel, illustraties, vormgeving van de boeken, leest stukjes voor en laat leerlingen samen nagaan welk boek ze kunnen gebruiken om antwoord te geven op de vraag.	
	 Voorbeeldmaterialen informatievaardigheden Po OJW: Hoe groeit een kuiken in een ei? groep 1-2 SLO

Checken van bronnen – Verkennen van bronnen in de middenbouw

Context

De groep werkt rondom de betrouwbaarheid van artikelen uit verschillende bronnen.

Werken aan conceptkerndoel 3 en 7

De leerkracht geeft de leerlingen twee krantenberichten en vertelt dat ze allebei gaan over het feit dat prinses Maxima haar derde kindje verwacht. In groepjes bespreken de leerlingen met elkaar:

- in welke tekst gaat het om betrouwbare en in welke om onbetrouwbare informatie?
- welke argumenten heb je hiervoor?

Tekst 1: onbetrouwbare informatie: 'zou zijn', 'geruchten': geen duidelijke, concrete bron genoemd ('diverse bronnen rondom')

Tekst 2: betrouwbare informatie: 'bekendgemaakt is' (hard feit), officiële en betrouwbare bron (RVD), een periode genoemd waarin het kind geboren zal worden (concrete informatie).

De leerkracht bespreekt met de leerlingen dat het belangrijk is om 'echt nieuws' van 'nep nieuws' te kunnen onderscheiden, omdat je moet weten wanneer je actie moet ondernemen en wanneer niet. Het kan zelfs gevaarlijk zijn om leugens of onzin voor 'waar' aan te zien, op het moment dat het om gezondheid of veiligheid gaat.

Tekst 1

Diverse bronnen rond de Argentijnse familie van prinses Maxima hebben gemeld dat de prinses in blijde verwachting zou zijn van haar derde kind. In de pers gingen er vorige week al geruchten dat Maxima zwanger zou zijn. Argentijnse royaltykenners viel het op dat de prinses niet meer rookte en dat ze haar glas champagne niet meer leegdrank, maar er slechts aan nipte.

Tekst 2

Prinses Maxima is opnieuw zwanger, zo heeft de Rijksvoorlichtingsdienst bekendgemaakt. Het kindje wordt in de tweede helft van april verwacht. Het paar laat weten 'dankbaar en blij' te zijn. De behandelend arts heeft Maxima geadviseerd de komende weken wat rustiger aan te doen. Volgens de Rijksvoorlichtingsdienst zal dat geen gevolgen hebben voor Maxima's openbare programma.

Leerlijn woordgroepen en zinnen, uit de Leerlijn Begrippen voor Taalbeschouwing | SLO
Bekijk het doorkijkje Betrouwbaarheid van bronnen.

Speel met leerlingen het 'Wat is écht eigenlijk?' -spel. *Hoe weet je zeker wat er echt is, wie bepaalt dat en hoe stellen we meningen of ideeën gaandeweg bij? Want, hoe gek het ook klinkt, wat voor jou écht echt is, is dat niet automatisch voor een ander.*

Check het zelf – les van stichting FutureNL

	 Checklist van Nieuws in de klas om nieuws te controleren
---	--

Komen tot een nieuwe tekst *Bronnen in de onderbouw vo*

Context

In het kader van 'werken met betrouwbare bronnen' leren leerlingen om een informatieve synthese te schrijven. De leerlingen gaan in de tekst de stand van zaken weergeven rondom een bepaald onderwerp of ze gaan de verschillende kanten van een probleem belichten.

Werken aan conceptkerndoel 8 en mens & maatschappij

De leerlingen leren in deze les een schrijfaanpak te maken. Ze leren dat er globaal drie soorten aanpakken zijn: die van de bronnenlezer, de gerichte lezer en de aantekeningenmaker. Ze bekijken de filmpjes bij de behorende aanpakken [pagina 14 van het leerlingenboekje] en ontdekken welke aanpak bij hen past.

	 Syntheseteksten leren schrijven in het voortgezet onderwijs. Via de link https://synthesetekst.webnode.nl/lesmateriaal/ is het lesmateriaal in z'n geheel te downloaden.
	 Lessenserie Constantinopel 1453 Multiperspectiviteit bij geschiedenis

Thema 7: Interactie

De inhoud

Bekijk conceptkerndoel 10 en 11 uit het conceptkerndoelenboekje.

In de huidige kerndoelen is weinig aandacht voor het leren van gesprekken voeren: het stellen van vragen, het doorvragen, het aandachtig luisteren, het samenvatten. Uit het Peilingsonderzoek naar Mondelinge Taalvaardigheid blijkt dat er (te) weinig echte gesprekken gevoerd worden in de klas. Dat is jammer, want leren vindt vooral in interactie met elkaar plaats. Juist in gesprekken leren leerlingen om hun gedachten te verwoorden, doen ze kennis op en vergroten ze hun taalvaardigheid.

Bij kerndoel 10 gaat het om gesprekken die een communicatieve functie hebben: leerlingen leren om iemand te overtuigen, om informatie te vragen, om te amuseren. Bij kerndoel 11 gaat het om gesprekken die een conceptualiserende functie hebben: leerlingen leren om een concept te verkennen met elkaar, om goed te luisteren naar de ander om kennis uit een gesprek te filteren en om zelf kennis in te brengen tijdens een gesprek.

Bij beide kerndoelen gaat het erom dat leerlingen instructie krijgen in hoe ze deze gesprekken moeten voeren, zodat hun gespreksvaardigheid beter wordt. Bij kerndoel 11 gaat het er daarnaast ook om dat ze inhoud uit het gesprek benutten om hun kennis van de wereld te vergroten.

De vertaling

Wat wil je later worden? *Gesprekken met kleuters*

Context

De groep werkt aan het thema 'Wat wil je later worden?'

Werken aan conceptkerndoelen 10, 11, 17, 18 en wereldoriëntatie

De leerkracht leest het verhalend-informatieve prentenboek *Ik wil een wiegje worden* voor van Bette Westera en Henriette Boerendans. De afbeeldingen in het boek zijn afdrukken van tekeningen die met een mesje, gutsje of beiteltje uit berkenhouten plankjes zijn gesneden. In dit boek bespreken negen bomen met elkaar wat ze willen worden.

De leerkracht gaat met leerlingen in gesprek over de vraag *Wat kun je wel en niet worden als je een boom bent?* Tijdens en na het gesprek besteedt de leerkracht aandacht aan de inhoud van het gesprek, maar ook aan de elementaire gespreksregels en gesprekspatronen. Na afloop van het gesprek reflecteert de leerkracht met de leerlingen op de beurtwisseling. Hij denkt hardop na over een bepaald gesprekspatroon als daar een logische aanleiding voor is.

Tijd voor een goed gesprek: kwaliteitsvolle interactie tussen leerkracht en kleuters.

	 Lesbrieft bij 'Ik wil een wiegje worden' Gottmer
	Bogers, E. (2020). <i>Al pratend wijs</i> . Pica

Het stijgende water *Gesprekken in de midden en bovenbouw*

Context

De groep gaat de komende weken werken aan een project over het klimaat. Om het project te introduceren, poneert de leerkracht een krachtige kwestie waar ze met de leerlingen over in gesprek gaat. Het is een probleem dat de leerlingen uitdaagt tot actief meedoen, meedenken en meepraten.

Werken aan conceptkerndoelen 10, 11 en wereldoriëntatie

Het klimaat op aarde verandert: de aarde wordt steeds warmer. Het ijs op de Noord- en de Zuidpool is aan het smelten. Daardoor komt het water in de zee steeds hoger te staan. En Nederland ligt heel laag...

Dit probleem lokt allerlei ideeën uit bij de leerlingen. En al die ideeën zijn waardevol. Samen met de leerkracht verkennen leerlingen in interactie met elkaar deze kwestie en bouwen het probleem samen verder uit. De leerkracht geeft ruimte voor deze interactie, stelt vragen om de 'hogere orde-denkvaardigheden' bij leerlingen te ontlocken en laat leerlingen na afloop reflecteren op hoe het gesprek verliep: *kwam iedereen aan het woord, hebben we goed op elkaar doorgevraagd?*

	 Informatie Mondelinge taalvaardigheid Platform Basisvaardigheden SLO Lessenserie en handreiking Interactie
	 Steun bij praten – in een klas met meertalige leerlingen
	 Lesbrieft bij 'Palmen op de noordpool' Marc ter Horst

Wat vind jij? *Gesprekken bovenbouw of onderbouw vo*

Context

De groep werkt aan het thema 'rechten en de Nederlandse rechtsstaat', vanuit allerlei (on)bekende rechtszaken die beschreven staan in de *Zweetvoetenman* van Annet Huizing.

Werken aan conceptkerndoelen 10, 11 en 20

In elk hoofdstuk staat een (on)bekende rechtszaak centraal. Nadat de groep één of meer hoofdstukken heeft gelezen en besproken, wordt de klas in groepjes verdeeld. De groepjes kiezen elk een hoofdstuk uit. Ze lezen en bespreken dit hoofdstuk aan de hand van een aantal voorbeeldvragen die aansluiten bij de besproken rechtszaak, bijvoorbeeld *Mag je je eigen fiets terugstelen?*

In het groepsgesprek leren de leerlingen argumenteren: ze moeten hun antwoord toelichten (<i>Ja/Nee, want...</i>) en noteren met hun groepje argumenten waarom iets wel of niet mag of waarom de dader wel of geen straf moet krijgen. Na afloop van het gesprek reflecteren de leerlingen met behulp van een zelfevaluatie op hoe het gesprek in de groep verlopen is en wat ze ervan geleerd hebben. Met de klas worden de inzichten gedeeld.	
	 Zelfevaluatie-instrumenten Taaldomein Gesprekken voor leerlingen van het Lectoraat Meertaligheid & Geletterdheid
	 Lesbrieft bij de Zweetvoetenman – Annet Huizing

Thema 8: Taal als systeem

De inhoud

Bekijk conceptkerndoel 12 en 13 uit het conceptkerndoelenboekje.

De conceptkerndoelen benadrukken dat niet alleen kennis over vorm, maar ook – en vooral – kennis over de relatie tussen vorm en betekenis en kennis over de context bijdragen aan het bewust gebruiken van en het inzicht krijgen in het taalsysteem. Leerlingen hebben kennis over en inzicht in taal en taalgebruik nodig om zichzelf als taalgebruiker en taalleerder verder te ontwikkelen. Leerlingen leren reflecteren op hoe taal in elkaar zit, door een focus op vorm in relatie tot betekenis.

De vertaling

Een lieve beer – De betekenis van woorden beschouwen in de onderbouw

Context

Aan de hand van verschillende verhalen maken jonge leerlingen spelenderwijs kennis met taalbeschouwing.

Werken aan kerndoel 12

De leerkracht leest het prentenboek *De bijzondere beer* van Tjibbe Veldkamp & Marijke ten Cate voor en praat er met de leerlingen over. *Waarom is de beer bijzonder?*

[Alternatieve titels: de versjes uit het prentenboek *Brave hond! Stoute kat!* Van Bette Westera & Mies van Hout: behalve de brave hond en stoute kat komen daar ook de trage tor, een slome slak, de bruine beer, ... in voor.]

De leerkracht vraagt de leerlingen wat zij door het verhaal nog meer over de beer te weten zijn gekomen. Wat zou de titel van het boek dus ook kunnen zijn geweest? De lieve beer, de bruine beer, de blijde beer, de grote beer, de Wat kunnen ze nog meer over de beer zeggen? Leerlingen ervaren door dit gesprek wat de waarde en betekenis van een bijvoeglijk naamwoord is. Ten slotte krijgen ze de opdracht om de beer uit het verhaal te tekenen en te bedenken wat voor beer het is. De titel wordt bij de tekening geschreven.

Activiteiten met kleuters om hen actief te laten luisteren naar klanken en deze te vergelijken | Het Taallab (kerndoel 13)

Woorden op reis – De zinvolgorde bekijken in de middenbouw

Context

De leerlingen werken rondom kunst en kijken naar een schilderij van Claude Monet, een Franse schilder uit de tijd van Vincent van Gogh.

Werken aan conceptkerndoel 12

De leerlingen beschrijven in een zin wat ze op het schilderij zien. Ze geven de woorden in die zin vanzelf een bepaalde volgorde. Met de leerkracht gaan ze in gesprek: zou die volgorde ook anders kunnen? Vaak wel. Zou de betekenis dan nog precies hetzelfde blijven? Dat gaan ze samen onderzoeken.

Ook gaan ze na of je de klemtoon (doordat je ergens woorden met wat meer nadruk uitspreekt) wel steeds op dezelfde woorden uit die zin legt. Als dat niet zo is, waardoor zou dat dan komen? Ze proberen het met de volgende zinnen:

- Tussen de bollenvelden staan twee molens langs het kanaal.
- Twee molens staan langs het kanaal tussen de bollenvelden.

Ze proberen ook of je in dezelfde zin de klemtoon juist steeds op verschillende plekken kunt leggen. Verandert de betekenis daardoor ook?

[Naar idee van Roos de Bruyn (Genootschap Onze Taal) en Dolf Janson (JansonAcademy.nl) uit *Taal=Meer, MeerTaal*]

De rubriek Taal = Meer bevat verschillende korte lesideeën.

Onderwerp en lijdend voorwerp – Zinnen aankleden in de middenbouw

Context

De leerlingen denken in de context van functioneel taalbeschouwingsonderwijs na over het begrip lijdend voorwerp. Door zelf te ontdekken en te spelen met zinnen, krijgen leerlingen inzicht in de opbouw van zinnen en in de betekenis van zinsdelen. Zo wordt grammaticaonderwijs functioneel en betekenisvol.

Werken aan conceptkerndoel 12

De leerkracht vraagt welke zinnen je kunt formuleren, naar aanleiding van de foto. Samen met de leerlingen kleedt hij de zin steeds meer aan, te beginnen bij het onderwerp:

- Wie? Onderwerp = Freek Vonk (of: de bioloog Freek Vonk)
- Wat is er aan de hand?
- Freek Vonk ligt (pv) in het ziekenhuis. Daarna maken de leerlingen zinnen waarbij Freek Vonk letterlijk(!) het lijdend voorwerp is: Een Caribische Rifhaai heeft Freek Vonk gebeten,
...in Bimini (Bahama's),
...terwijl hij zich juist wil inzetten voor de haai, die met uitsterven bedreigd wordt...

Je kunt de zin zo lang maken als je wilt (of meerdere samengestelde zinnen maken).

Leerlijn woordgroepen en zinnen, uit de Leerlijn Begrippen voor Taalbeschouwing | SLO

Bekijk het doorkijkje *Lijdend voorwerp*

	 Neejandertaal: Taalbeschouwing vanuit taalvaardigheid
---	---

Het gezegde – Grammatica in de bovenbouw	
Context In deze activiteit wil de leerkracht dat de leerlingen zelf ervaren wat het taalkundige begrip <i>predicatie</i> inhoudt. Dat begrip hoeft natuurlijk niet zo benoemd te worden. De activiteit past binnen de context van functioneel grammaticaonderwijs. Werken aan kerndoel 12 en 13 De leerlingen krijgen een aantal kaartjes waarop uitingen staan van een tweejarige peuter. De leerlingen dienen zich te verplaatsen in de bedoeling van de peuter en te bedenken wat de betekenis is van die uitingen. Op basis van die betekenis moeten ze de kaartjes in twee groepen verdelen. De leraar geeft als hint dat <i>mama lief</i> in de ene groep behoort, en <i>papa slapen</i> in de andere. Ze ontdekken leerlingen de ontleedtermen naamwoordelijke betekenis en werkwoordelijke betekenis. Dit is een opstapje naar de termen naamwoordelijke gezegde en werkwoordelijk gezegde.	
	 Activerende Didactiek Grammatica – Werkvormenbundel Thomas de Bruijn Peter-Arno Coppen, e.a.

Thema 9: Taal in de wereld

De inhoud

Bekijk conceptkerndoel 1, 14 en 15 uit het conceptkerndoelenboekje.

Lees deze toelichting:

In Nederland is het Standaardnederlands de variant van het Nederlands die wordt onderwezen op scholen en wordt gebruikt in het onderwijs en in de maatschappij. Kennis van de Nederlandse taal en cultuur en een goede beheersing van het Standaardnederlands zijn daarom essentieel voor leerlingen om succesvol te kunnen participeren op school en in onze geletterde samenleving. Het talige repertoire van leerlingen is echter breder dan alleen het Standaardnederlands. Denk aan dialect of straattaal, maar ook aan de verschillende thuistalen van leerlingen. Het is belangrijk dat de school aandacht heeft voor en ruimte biedt aan die verschillende talen en taalvariëteiten vanuit het besef dat dit bijdraagt aan (h)erkenning voor alle leerlingen én aan het verwerven van het Standaardnederlands.

De vertaling

Springen, duiken, drijven – woorden in de onderbouw	
Context Aan de hand van prentenboeken maken jonge leerlingen kennis met meertaligheid.	
Werken aan conceptkerndoelen 1, 14, 15 en 4 De leerkracht leest het verhaal 'Zwemles' voor uit het prentenboek 'Aadje Piraatje', van Marjet Huiberts en Sieb Posthuma. Als er meertalige leerlingen in de klas zitten, wordt het verhaal idealiter ook in de thuistaal van die leerlingen voorgelezen (met behulp van ouders of oudere leerlingen). Naar aanleiding van het verhaal, gaan de leerlingen een taaltekening maken van een eigen zwemactie in het zwembad (springen, duiken, drijven, zwemmen, kopje onder gaan etc.) Om de zwemactie duidelijker te maken, schrijven (met hulp) of stempelen de leerlingen er enkele woorden bij. Dit kan in het Nederlands, maar ook in een andere thuistaal. De leerkracht vertaalt de belangrijkste woorden uit het verhaal (met behulp van Google Translate, oudere meertalige leerlingen of ouders) en hangt ze in de klas op, ondersteund door afbeeldingen. Denk aan: het zwembad, de zwembandjes, zwempak, zwembroek, springen, duiken, drijven, op de rug zwemmen, zwemles, etc. Als de leerlingen hun taaltekening afhebben, kunnen er taalmaatjes worden gemaakt, die met elkaar in de eigen thuistalen bespreken wat ze zien en uitwisselen wat ze getekend hebben. Op basis van die gesprekken kunnen de tekeningen nog worden aangevuld (met tekeningen, pijltjes, woorden etc.).	
	 Voorbeeldlessenserie 'Schrijven met Peer Response voor groep 1-2 en 3' SLO (te verschijnen, voorjaar 2024).

Boeken in streektalen – *beschouwen van taalvariëteiten in de middenbouw*

Context

De groep werkt rondom streektalen en het verkennen van overeenkomsten en verschillen.

Werken aan conceptkerndoelen 1, 14 en 15

Van verschillende bekende prentenboeken bestaan versies in verschillende streektalen en talen (denk aan Nijntje, De Gruffalo, ...). De leerkracht geeft de leerlingen de tekst van zo'n boek in een streektaal en van een boek in een taal anders dan het Nederlands. Welke woorden herkennen ze? Welke woorden lijken op woorden in het Standaardnederlands? Welke woorden zijn onbekend? Kunnen leerlingen gebruik maken van hun eigen talig repertoire bij het achterhalen van de betekenis? Kunnen ze de betekenis van deze woorden achterhalen als ze het boek in het Standaardnederlands erbij nemen? Wat vinden ze van deze verschillende versies? Welk boek zouden zij voorlezen aan een jonger broertje/zusje/neefje/nichtje?

Site met verschillende lesvoorbeelden, projecten en initiatieven die je inspireren om meertaligheid een plek te geven in je klas | SLO

Het nieuws in straattaal – *Taalvariatie in de bovenbouw*

Context

De leerlingen maken kennis met straattaal als sociolect en ontwikkelen strategieën om betekenissen te achterhalen.

Werken aan conceptkerndoel 14 en 15

De leerkracht laat zonder uitleg of instructie een filmpje zien waarin Nieuwslezeres Loretta Schrijver het RTL Nieuws presenteert in straattaal.

De leerkracht voert met de leerlingen een gesprek over de context waarin je straattaal gebruikt en legt uit dat dit een sociolect is. Welke groep gebruikt straattaal? Wanneer is het passend? Koppel dit aan de termen informeel en formeel taalgebruik, taalgebruikssituatie, stijl, woordkeus.

Na dit gesprek laat de leerkracht het filmpje nog een aantal keer zien. Leerlingen denken in tweetallen na over de woorden: wat betekenen ze en hoe ben je daarachter gekomen? (Afleiden uit de context, door je kennis van de wereld en door kennis van de (straat)taal, kennis van andere talen).

Filmpje Loretta Schrijver presenteert het nieuws in straattaal.

Duarte, J. (2022) Talenbewust lesgeven. Aan de slag met talige diversiteit in het basisonderwijs. Coutinho

Onderbouw vo – havo/vwo

Context

In de klas worden in groepjes verschillende jeugdboeken uitgekozen waarin identiteit, (met als belangrijk element de talige identiteit) een belangrijk thema is. Denk aan: *De belofte van Pisa*, Bouzamour en *Overspoeld*, Samson.

Werken aan conceptkerndoel 14 en 19

Gedurende meerdere weken krijgen de leerlingen verschillende lesopdrachten tijdens het lezen in de klas. De opdrachten hebben als doel om samen te reflecteren op wat er gelezen wordt, zoals: *Post één zin uit jouw leesboek in onze Teams-omgeving die opvalt vanwege het woordgebruik. Dat kan zijn vanwege moeilijk klinkende woorden, een bijzondere woordkeuze, beeldspraak of iets wat opvalt door gebruik van dialect of afwijkend taalgebruik.*

De cyclus wordt afgesloten met een leesclubles waarin leerlingen met elkaar in gesprek gaan over het boek. Ze doen dit aan de hand van aan hen uitgereikte vragen over gebeurtenissen in het boek, hun leeservaringen en het taalgebruik van de personages.

Eventueel kan gebruik gemaakt worden van de leesclubs van LitLab.

	 Leesclub 10. Cultuur & identiteit De belofte van Pisa Mano Bouzamour
	 Leesclub 75: Cultuur & identiteit Overspoeld Gideon Samson & Julius 't Hart

Thema 10: Literatuur

De inhoud

Bekijk conceptkerndoel 17 tot en met 20/21 uit het conceptkerndoelenboekje.

In de huidige kerndoelen is weinig aandacht voor het duurzaam aandacht besteden aan literatuur en literaire competentie, terwijl we het allemaal belangrijk vinden dat leerlingen lezers worden en lezers blijven. En dat ze ontdekken dat ze via literatuur de wereld leren kennen: wie ze zelf zijn, wie anderen zijn, hoe de wereld in elkaar zit. In het subdomein Literatuur als systeem leren leerlingen hoe literaire teksten in elkaar zitten en hoe je ze op basis van kenmerken kunt categoriseren. In het subdomein Literatuur en individu & maatschappij leren leerlingen de waarde van literatuur voor zichzelf en de wereld ontdekken. Ze doen nieuwe leeservaringen op en praten met elkaar over wat literatuur hen gebracht heeft.

De vertaling

Het ontdekken van humor <i>Literaire competentie bij de kleuters</i>	
Context De groep werkt aan het thema 'De bouwplaats'. Werken aan conceptkerndoelen 17 tot en met 20 en sociaal-emotionele ontwikkeling De leerkracht leest het prentenboek <i>Kom uit die kraan</i> van Tjibbe Veldkamp en Alice Hoogstad voor. Een prentenboek dat goed past bij het thema, maar daarnaast ook heel geschikt is om literaire competentie bij kleuters te ontwikkelen. Hij gebruikt het boek om ironische humor met de leerlingen te verkennen. Ironie houdt een contrast in, verschil tussen de verwachting en wat er werkelijk gebeurt; in dit prentenboek is dat het contrast tussen stout en dapper. Samen komen de kleuters tot een interpretatie: <i>het is grappig, want eerst denk je dat Bart heel stout is, maar later ontdek je dat hij juist een held is.</i>	
	 Lessuggesties bij zes bekroonde boeken in 2016
	 Prentenboeken als literatuur Onderzoek van Coosje van der Pol

De leesbeleving en personages <i>Literaire competentie in de middenbouw</i>
Context De groep werkt aan het thema 'De kracht van het water' – een wereldoriënterend thema waar de leerlingen kennis over opdoen aan de hand van verschillende teksten en bronnen.

Werken aan conceptkerndoelen 17 tot en met 20 en wereldoriëntatie De leerkracht introduceert het boek <i>De zee kwam door de brievenbus</i> van Selma Noort, om deze inhoud te verdiepen en om de literaire competentie van leerlingen te ontwikkelen. De leerkracht heeft een klassenset van het boek (of gebruikt de Onlinebibliotheek) en gaat met de hele groep het boek lezen. Tijdens deze lessen komen meerdere doelen aan de orde: leerlingen leren hun leesbeleving te verwoorden, leerlingen leren zich in te leven in personages en ontdekken dat literatuur ook een functie heeft om meer kennis over de wereld op te doen.	
	 Lessenserie om literaire gesprekken te voeren met de leerlingen rondom het boek ' <i>De zee kwam door de brievenbus</i> '.
	 Handreiking Literaire gesprekken in de klas Stichting Lezen
	Moolenaar, P., & Meelis-Voorma, T. (2021). <i>Waarom zou je lezen. Handboek literatuur</i> . Van Gorcum Hoofdstuk 9: Van theorie naar praktijk voor groep 4

Liefelingsboeken en leesbeleving Literaire competentie in de onderbouw vo	
Context Aan het begin van het schooljaar wil de docent een beeld krijgen van de lezers in zijn klas en wil hij dat de leerlingen elkaar beter leren kennen. Werken aan conceptkerndoelen 17 tot en met 21 Via een korte lessenserie van vier lessen ontdekken de leerlingen op welke manier zij een boek beleven, wat de favoriete boeken van hun klasgenoten zijn en welke genres er zijn.	
	 Lessenserie Het jaar beginnen met liefelingsboeken en leesbeleving Joke Brasser
	 Alternatieve suggestie: de beproefde lessenserie (vwo 2) Ze voelt zich als een vlieg SLO
	 Creatief schrijven en verhalen lezen: verhalen vergelijken om inzicht te krijgen in literaire technieken Anna van Strien - Didactiek Nederlands: 'Zo kan het ook'.